

Куценко Сергій Володимирович,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри хореографії та художньої культури
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини (м. Умань)

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ ЗАСОБАМИ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

Сучасна вища школа покликана готувати підростаюче покоління до життя і праці в умовах ринкової економіки, для якої, як відомо, характерні конкуренція та постійно зростаючі вимоги до якості праці. У цих умовах освітній процес у ВНЗ повинен бути спрямований на виконання нового соціального замовлення – на формування творчої соціально-адаптованої особистості, її здатності до творчості в найрізноманітніших сферах діяльності. Серед основних стратегій вищої освіти – різнобічний розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів.

Проблема формування творчого потенціалу широко обговорюється в самих різних колах нашого суспільства. Незважаючи на багаторічну історію вивчення, більшість питань і положень в обраній нами сфері вимагають глибокого дослідження, так як бракує нового осмислення цих проблем відповідно до сучасних умов.

Аналіз наукових праць (Л. Андрощук, О. Бойко, Т. Благова, О. Бурля, І. Герц, І. Гутник, С. Забрєдовський, Г. Ніколаї, Т. Саєнко, О. Таранцева, П. Фриз, Т. Чурпіта та ін.) доводить, що вирішальну роль у підготовці вчителя хореографії відіграє цілеспрямований процес максимальної реалізації творчих потенцій особистості студента, який можливий за умови формування творчого потенціалу майбутнього педагога у вищому навчальному закладі. Розділяємо думку О. Таранцевої в тому, що сучасний стан вищої школи вимагає творчої активізації навчального процесу. Стає очевидною необхідність удосконалення викладання спеціальних дисциплін, упровадження технологій, які сприяють підвищенню ролі наукового аналізу освітнього процесу; його науково-методичного забезпечення, виявлення творчого потенціалу в навчальному процесі [6, с. 2].

Процес формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю передбачає його залучення до систематичної творчої діяльності протягом усього періоду навчання, оскільки творчий розвиток особистості відбувається у творчому процесі, у прагненні до творчості.

Як відомо, творчий процес у будь-яких його проявах включає в себе декілька етапів. Досліджуючи різні аспекти творчості, В. Моляко розглядає її як процес у вигляді трьох взаємозалежних циклів: еталонування, проектування, ескізування. Можна представити ці цикли й так: розуміння умов завдання (оцінка умов), формування проекту майбутньої конструкції (формування гіпотези, задуму) і попереднє рішення (прогнозування результату) [1, с. 21-24]. Тому, вважаємо за доцільне застосування методу проектів у процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю. В основу цього методу покладено ідею побудови навчання на активній основі, через самостійну і практичну діяльність студентів, з урахуванням їхніх особистих інтересів. Метод проектування сприяє формуванню творчої особистості [5, с. 48].

Типи проектів для застосування у процесі вивчення народно-сценічного танцю можна класифікувати на:

1. Дослідницькі: в основі проекту знаходиться дослідження певних соціально-економічних явищ та процесів.
2. Творчі: спільне створення художніх творів, видовищних заходів тощо.
3. Ігрові (імітаційні): у яких учасники проекту виконують визначені ролі.

4. Інформаційні: збір та аналіз інформації про певний об'єкт.

5. Практичні: безпосереднє впровадження у практику.

Робота над проектом включає:

1. Аналіз проблеми.

2. Усвідомлення та визначення мети проекту.

3. Розробку концепції проекту, організаційного плану здійснення проекту.

4. Конкретну практичну діяльність щодо його реалізації.

5. Підсумки у вигляді письмового звіту та презентацію.

6. Оцінку проекту.

Заняття із впровадженням методу проектів максимально стимулюють пізнавальну самостійність, творчу активність студента. Крім того, використання означеного методу привчає студентів до групової та колективної праці, вироблення уміння приймати спільні рішення та здатності висловлювати власну точку зору, проявляти творчу ініціативу, генерувати ідеї, знаходити оригінальні та неординарні варіанти дій. В умовах застосування методу проектів на заняттях народно-сценічного танцю у студентів розвиваються аналітичні, комунікативні, педагогічні, творчі здібності, формуються загальнолюдські цінності, моральні та естетичні якості. Це шлях до творчого зростання, створення сприятливих умов для формування творчого потенціалу майбутнього педагога, для творчої самореалізації. Колективне виконання завдань має особливе значення. У процесі виконання колективного завдання студентами передбачено не тільки виконання певних дій на загальну користь, але і застосування своїх творчих можливостей з урахуванням прагнення до високого ідеалу. Особливою у процесі виконання колективного завдання є організація творчої діяльності, всі члени якого залучаються до процесу планування, підготовки, виконання та аналізу. Така форма виконання формує у студентів навички побудови ефективних міжособистісних відносин у колективі, вміння розв'язувати завдання, враховуючи інтереси всіх учасників колективу і справи загалом.

Як показує досвід, майбутні вчителі хореографії віддають перевагу складним ситуаціям, відчуваючи складну специфіку реалій хореографічної діяльності; висувають і висловлюють різноманітне число різних ідей у певних сферах хореографічної діяльності (швидкість); пропонують різні типи, види, категорії нововведень хореографічного проектування (гнучкість); пропонують додаткові деталі, версії, ідеї або рішення (спритність, винахідливість); проявляють творчу уяву, почуття гумору і розвивають гіпотетичні можливості (уява, здатність до структурування); демонструють поведінку, що є нестандартною, але ефективно корисною при вирішенні заданої хореографічної проблеми (оригінальність, винахідливість і продуктивність); висувають незвичайні ідеї і вибирають оптимальну (незалежність, нестандартність); проявляють упевненість у прийнятті рішення, незважаючи на проблемні ситуації, беруть на себе відповідальність за нестандартну ідею, думку, яка сприяє вирішенню проблеми (упевнений стиль поведінки з опорою на себе).

Упроваджуючи застосування методу проектів на заняттях народно-сценічного танцю в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини було розроблено і послідовно впроваджено таку схему формування творчого потенціалу майбутніх учителів хореографії, пов'язану із здійсненням самостійної, творчої, дослідницької діяльності.

Перший етап – повне керівництво творчою діяльністю студентів у процесі виконання завдань. Мета роботи – формування знань, умінь і навичок, пов'язаних із здійсненням креативної діяльності. Стимулювали прояв пізнавального інтересу, створювали ситуації подиву «незвичайним у звичайному», успіху, вчили способам творчого мислення, формували позитивне емоційне ставлення до творчої діяльності. Використовувалися фронтальна, індивідуальна та групова форми роботи.

Другий етап був спрямований на активізацію творчих зусиль студентів і часткове керівництво самостійною дослідницькою діяльністю. Мета роботи – спонукання до самостійної творчої діяльності студентів, але з використанням рекомендацій педагога. Студенти залучалися до частково-пошукової діяльності. Педагог повністю планував дії

студентів, але проектування і втілення творчого задуму відбувалося самостійно. Використовувалася методика організації колективної творчої діяльності.

Третій етап пов'язаний з підвищенням частки самостійності студентів при виконанні творчих завдань. Мета роботи – стимулювання повністю самостійної, творчої, дослідницької діяльності. На цьому етапі планування, організація, контроль, регулювання і аналіз діяльності, знаходження, переробка і використання інформації здійснювали самими студентами. Велика увага приділялася організації контролю і самоконтролю, взаємин між студентами на принципах рівноправності, демократії, співпраці, поваги, емпатії, спонуканню до самовиховання і самовдосконалення.

Розглянемо структуру творчого завдання на основі методу проектів, яке було створено для виконання студентами-хореографами IV курсу Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Тема проекту: Військова тематика у танцювальній культурі Грузії.

Мета проекту: створити умови для творчої самореалізації студента-хореографа, сприяти підвищенню мотивації до навчання, розвитку інтелектуальних та творчих здібностей; залучити студентів до активного пізнавального процесу; формувати навички творчої пошуково-дослідницької діяльності; сприяти поглибленню знань, умінь та навичок із народного хореографічного мистецтва.

Тип проекту: комбінований (дослідницький, творчий, інформаційний).

Термін виконання: довготривалий (протягом семестру).

Термін виконання може бути і короткотривалим (протягом 1-2 занять) за умов зниженого рівня складності та його аудиторної підготовки.

Етапи:

1. Аналіз проблеми.

Аналіз проблеми передбачає вивчення стану військової тематики грузинського танцювального мистецтва в історичному аспекті.

2. Усвідомлення та визначення мети проекту.

Метою розробки проекту є здійснення дослідження означеної проблеми, прогнозування кінцевого результату.

3. Розробка концепції проекту, організаційного плану здійснення проекту.

Цей етап передбачає визначення завдань, спрямованих на досягнення результату; визначення учасників творчої групи; розподілення обов'язків між учасниками проекту; визначення засобів і методів досягнення мети; встановлення термінів та поетапності реалізації проектної діяльності.

4. Конкретна практична діяльність щодо його реалізації.

Підготовка хореографічної композиції у характері грузинського народно-сценічного танцю, в основі якої покладена військова тематика. Це може бути танець «Хорумі», виконання якого нагадує військове дійство. Завданням студентів є практичне втілення (у танцювальній та театралізованій формі) справжньої войовничої сили характеру грузинського народу засобами народно-сценічного танцю (пантоміма, хореографічна лексика, художній образ, хореографічний малюнок, музика тощо).

Зазначений етап передбачає дослідження хореографічної лексики танцю, переймання характеру та манери її виконання, опрацювання музичного матеріалу, написання лібрето (можливий повний мовно-графічний опис танцю). А також розробка ескізів сценічних костюмів (за можливості виготовлення), декорацій та сценічної бутафорії.

5. Підсумки у вигляді письмового звіту та презентація.

Підсумком є представлення результатів проекту: матеріалів, опрацьованих у процесі його підготовки, зачитування лібрето, презентація опису композиції (за наявності) та демонстрація готового проекту (практичний показ перед глядацькою аудиторією).

6. Оцінка проекту.

Оцінка результатів проекту здійснюється як педагогом, який контролював процес його реалізації, так і учасниками (виконавцями) проекту. Обговорюються труднощі процесу підготовки та допущені помилки з метою подальшої їх ліквідації.

Варто зауважити, що цей метод роботи викликає велике зацікавлення у студентів, оскільки етапи підготовки такого завдання співзвучні з етапами творчого процесу, що і є головним чинником, який здійснює розвивальний вплив на творчий потенціал студента-хореографа, думка студентів є практичним доказом таких припущень:

Анна П.: «У процесі підготовки проекту думала, що йому немає кінця і краю. Можливості творчого самовираження у процесі втілення такого завдання неймовірні. Здавалося, що ідей наскільки багато, що просто не вистачить часу на їх втілення. Це справді творча робота».

Олександр П.: «Важливим у процесі підготовки такого завдання є те, що до роботи залучається велика кількість студентів. Іноді, спостерігаючи за однокласниками у процесі підготовки окремої частини завдання, думав: «Що я тут роблю?». Кожен із присутніх хотів зробити свій творчий внесок. Але ж, з іншого боку – це колективна творчість. Так народжується творчість!».

Отже, сучасна вища школа не може керуватися лише традиційними технологіями навчання. Пристосовуючись до мінливих умов навколишнього світу, вона покликана виховати особистість з високим творчим потенціалом, що вимагає творчого підходу до педагогічної праці. Освітній процес є основним інструментом формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії, у якому ефективною технологією, що підвищує творчий потенціал студентів є «Метод проектів».

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми. Подальшого вивчення потребують особливості формування творчого потенціалу майбутніх учителів хореографії засобами проектної діяльності та розробка відповідних навчально-методичних матеріалів.

Список використаних джерел:

1. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень : монографія / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир : Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
2. Куценко С. В. Використання творчих завдань в процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії на заняттях народно-сценічного танцю / С. В. Куценко // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : наук. журн. / [ред. кол. : Сбруєва А. А. (гол. ред.) та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – № 7 (33). – С. 277-287.
3. Куценко С. В. Творчо-діяльнісний підхід до навчання в процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії / С. В. Куценко // Наукові записки Бердянського держ. пед. ун-ту. Сер. : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Бердянськ : БДПУ, 2014. – Вип. 3. – С. 149-154.
4. Куценко С. В. Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – Теорія і методика виховання / С. В. Куценко; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2015. – 315 с.
5. Сиротенко Г. О. Сучасний урок : інтерактивні технології навчання / Г. О. Сиротенко. – Х. : Видав. гр. «Основа», 2003. – 80 с.
6. Таранцева О. О. Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. О. Таранцева. – К., 2002. – 20 с.